

Jaakko Kuosmanen

Kontekstuaalisuuden politiikka

Isaiah Berlinin arvopluralismi politiikan taustateorianä

Sir Isaiah Berlin (1909–1997) oli brittiläinen aatehistorioitsija, joka tunnetaan lähinnä negatiivisen ja positiivisen vapauden käsiteanalyysistä. Hänen kirjoitustensa keskeisenä teemana olivat totalitaristiset järjestelmät, joiden eettistä perustaa hän keskittyi kritisoimaan. Berlin eroaa useista aikansa liberaaleista siten, että hän analysoi totalitaristisia järjestelmiä arvopluralismin näkökulmasta. Hänen kirjoitustensa laajempuna taustaoletuksena onkin, että arvopluralismi on täsmällinen käsitys arvojen luonteesta.

Berlinin käsitykset liberalismista ovat saaneet kritiikkiä poliittisen kentän molemmilta laidoilta siitäkkin huolimatta, ettei vielä ole selkeää, millaisen liberalismiin kannattaja Berlin lopulta oli. Berlin sai esseellään *Two Concepts of Liberty* (1958) pluralismin tutkimuksen huomattavaan nosteseen.

Kysymys arvopluralismin ja politiikan suhteesta osoittautui kuitenkin lopulta monimutkaisemmaksi kuin Berlinin lyhyehkö esitys antaa ymmärtää. Arvopluralismin premissit, joista hän uskoi liberalismiin olevan oikeutettavissa, askarruttavat edelleen pluralismin ja liberalismiin tutkijoita. On edelleen epävarmaa, missä määrin yritykset yhdistää arvopluralismi ja universaali liberalismi voivat onnistua.

Tässä artikkelissa tarkastelen argumentteja, joita Berlin on esittänyt arvopluralismin ja liberalismiin puolesta. Tämän lisäksi muodostan tulkinnan Berlinin liberalismista, jonka näen eräänlaisena minimiliberalismin puolustuspuheena.

Arvopluralismi ja poliittinen keskustelu

Todellisuuden pluralistista luonnetta tutkivaa ajattelua ilmeni jo antiikissa, mutta systemaatisemmin plura-

lismin filosofiaa on kehitelty vasta viime vuosisadalla. Arvopluralismin taustalla on metodologinen pluralismi eli ajatus, jonka mukaan todellisuuden tutkimukseen ei ole löydettävissä yhtä kaikenkattavaa tutkimusmetodia.

Viime vuosisadan alussa pluralistista ajattelua alkoivat hahmotella muun muassa varhaiset pragmatistit William James ja John Dewey. Ensimmäistä kertaa termiä ”pluralismi” sen eettisessä merkityksessä käytti Sterling Lamprecht artikkeleissaan *The Need for a Pluralistic Emphasis on Ethics* (1920) ja *Some Implications of Ethical Pluralism* (1921).

Arvopluralismin nykykeskustelun poliittinen konteksti on Yhdysvaltain konservatiivien ja liberaalien välisissä arvokiistoissa. Se on keskittynyt liberaalin pluralismin ja antiliberaalin pluralismin väliseen kiistaan. Arvopluralismin antiliberaalin kannan merkittäviä puolustajia ovat John Kekes, joka on käsitellyt aihetta teoksissaan *Morality of Pluralism* (1993) ja *Against Liberalism* (1997), sekä John Gray, joka kritisoi Berliniä ja liberaalia pluralismia teoksissaan *Isaiah Berlin* (1996) ja *Two Faces of Liberalism* (2000).

Kekesia ja Grayta yhdistää kanta, jonka mukaan arvopluralismi ei voi toimia universaalina liberalismiin oikeuttajana. Heidän mukaansa keskeistä liberalismiin eri

”Berlin huomauttaa Kantiin viitaten, että ihmisyyden kierosta puusta ei koskaan ole luotu mitään suoraa. Hänen mukaansa monistiset dogmaattiset muotit, joihin ihmisiä pyritään asettamaan, johtavat helposti epäinhimilliseen politiikantekoon.”

muodoissa on se, että niissä kaikissa esitetään liberaalit arvot ensisijaisiksi ei-liberaaleihin arvoihin nähden. He argumentoivat, että olettamusta universaalista liberalismista ja liberaalien arvojen ensisijaisuudesta ei voida arvopluralismin rajoissa tehdä ilman, että se olisi ristiriidassa arvopluralismin periaatteiden kanssa.

Arvopluralismin liberaalia näkökulmaa ovat Berlinin jälkeen puolustaneet George Crowder teoksissaan *Liberalism and Value Pluralism* (2002) ja *Isaiah Berlin – Liberty and Pluralism* (2004), sekä Yhdysvaltain presidentti Bill Clintonin hallinnon aikainen sisäpoliittinen neuvonantaja William A. Galston teoksissaan *Liberal Pluralism* (2002) ja *The Practice of Liberal Pluralism* (2005). Sekä Crowderin että Galstonin analyysit perustuvat Berlinin asettamille arvopluralismin premisseille, mutta heidän argumenttinsa universaalien liberalismien puolesta eroavat Berlinin esityksistä. Niiden olennaisena pyrkimyksenä on paikata Berlinin teoriassa esiintyviä aukkoja, joista antiliberaalin pluralismin kannattajat Berliniä kritisivat.

Berlin pluralismin puolestapuhujana

Berlinin mukaan ihmiset ovat läpi historian luoneet utopioita joko kritisoidakseen senhetkistä yhteiskunnan tilaa tai esittääkseen kuvan ihmisluonnosta ja ihmiselämän ideaaleista. Utopiat ovat staattisia näkemyksiä yhteiskunnista, joissa täydellisyys on saavutettu. Mikään ei enää muutu, kaikki toiveet ovat jo täyttyneet. Utopiat, joissa ihmiset elävät harmoniassa keskenään, rauhassa ja rakkaudessa vailla minkäänlaisia ristiriitoja, ovat kuitenkin sosiaalisia fantasioita, runollisen mielen tuotosta vailla todellista vastinetta.¹

Utopiat perustuvat Berlinin mukaan käsitykseen, että on löydettävissä muuttumattomat universaalit päämäärät, joita ihmiset kaikkialla haluavat ja tavoittelevat. Kaikki tavoittelevat samaa päämäärää, tai tavoiteltavat päämäärät ovat sovittavissa yhteen niin, että kaikki saa-

vuttavat staattisen tyytyväisyyden tilan, harmonisen lopputilan.² Berlin näkee utopia-ajattelun taustalla ajatuksen monismista. Hän määrittää monistiset järjestelmät sellaisiksi, joiden mukaan:

1. Kaikilla kysymyksillä on oltava yksi oikea vastaus, kaikki muut vastaukset ovat virheellisiä.
2. On olemassa sellainen metodi, jonka avulla voidaan löytää vastaus kaikkiin kysymyksiin.
3. Kaikki oikeat vastaukset on voitava sovittaa yhteen keskenään.³

Berlin torjuu ajattelussaan monistisen näkemyksen arvoista ja esittää, että ei ole mahdollista löytää sellaista arviointijärjestelmää, jonka avulla kaikki arvokonfliktit ovat rationaalisesti ratkaistavissa. Arvopluralismi tarkoittaa Berlinille sellaisten systemaattisten järjestelmien torjumista, joiden avulla kaikki arvot voitaisiin ainakin periaatteessa laittaa hierarkkiseen järjestykseen keskenään, kuten esimerkiksi utilitarismi tai kategorinen imperatiivi. Berlin huomauttaa Kantiin viitaten, että ihmisyyden kierosta puusta ei koskaan ole luotu mitään suoraa. Hänen mukaansa monistiset dogmaattiset muotit, joihin ihmisiä pyritään asettamaan, johtavat helposti epäinhimilliseen politiikantekoon.⁴

Usein esitetty argumentti arvopluralismin puolesta on esitys tasa-arvon ja vapauden suhteesta. Berlinin mukaan ne ovat yhteismitattomia ja yhteensopimattomia arvoja. Kumpikaan niistä ei voi toteutua absoluuttisesti yhtä aikaa, ne sulkevat toisensa pois. Runollisesti esitetynä ”susien täydellinen vapaus on lampaiden kuolema”.⁵ Arvopluralismi ei kuitenkaan tarkoita, etteikö joitain arvoja voitaisi sovittaa yhteen, vaan sitä, että kaikki ihmisen olemisen kannalta merkittävät arvot eivät voi toteutua yhtä aikaa, eikä niitä voida arvioida välttämättä rationaalisesti. Berlinin mukaan ihmisolemista määrittää tietty valinnan traagisuus ja loputtomat ristiriidat. Välillä

joudumme valitsemaan yhteismitattomien ja yhteenso-
pimattomien merkittävien arvojen kesken. Olemme siis
toisinaan ikään kuin tuomittuja valitsemaan ja samanai-
kaisesti luopumaan.

Berlin sai vaikutteita ajatteluunsa muun muassa vas-
tavalistajiksi kutsumiltaan Giambattista Vicolta, J. G.
Von Herderiltä ja Johann Georg Hamannilta sekä venä-
läisiltä intellektuelleilta Alexandr Ivanovich Herzenilta ja
Ivan Sergejevich Turgeneviltä. Vaikka Berlin kritisoikin
valistuksen rationaalisuuskäsitystä liian yksinkertaisena ja
dogmaattisena sekä näkee sen tiettyjen totalitarismin his-
toriallisten muotojen, ennen kaikkea marxismista juon-
tuvan kommunismin taustalla, osoittaa hän tästä huoli-
matta sympatiaa valistusta kohtaan. Hän esittelee itsensä
”liberaalina rationalistina”.⁶

Berlinille rationalismi tarkoittaa lähinnä sitä, että
ihminen on siinä mielessä universaali tai ainakin lähes
universaali, että ihmisillä on yhteisiä ymmärryksen ka-
tegorioita, jotka ovat myös moraaliarvojen taustalla. Ka-
tegoriat mahdollistavat sen, että toisten tavoittelemiin
arvoihin on mahdollista eläytyä ja ymmärtää niitä siinä
määrin, että itsekkin voisi kuvitella tavoittelevansa samoja
arvoja. Mahdollisuus eläytyä esimerkiksi antiikin kreikan
elämäntapoihin ja kulttuuriin on Berlinille todiste siitä,
että inhimilliset kategoriat ovat jotain lähes universaalien
kaltaisia.⁷

Kategorioiden määrittämät moraaliarvojen rajat
muodostavat Berlinin mukaan inhimillisten arvojen uni-
versaalien moraalihorisontin. Hän esittää, että yleisiä in-
himillistä olemista määrittäviä kategorioita ovat muun
muassa vapaus, yhteiskunta, ymmärrys ajasta ja muu-
toksesta, kärsimys, onnellisuus, hyvä, paha, oikea, väärä
ja valinta.⁸ Inhimillinen moraalihorisontti on kuitenkin
laaja, ja se kattaa esimerkiksi natsien moraalisen kult-
tuurin.⁹ Berlin kieltäytyykin pitämästä natsikulttuuria
täysin epäinhimillisenä ja moraalittomana. Hän esittää,
että meillä on kyky eläytyä natsien luomaan moraaliseen
kulttuuriin ja ymmärtää sitä, vaikka emme näkemystä al-
lekirjoittaisikaan.

Universaali moraalihorisontti mahdollistaa Berlinin
mukaan myös muiden kulttuurien arvostelemisen. Kult-
tuurien vertailu on mahdollista siksi, että on tiettyjä in-
himillisen säädylisyyden ehtoja, joiden voidaan nähdä
perustuvan järkeen. Berlinin filosofiasa esiintyykin mer-
kittävä joskin hieman epäselvä ajatus tietyistä minimi-ih-
misoikeuksista. Hän muotoilee empirististä näkemystä
luonnonoikeuksista, joiden hän esittää olevan löydettä-
vissä inhimillisen fyysisen ja psyykkisen olemuksen ra-
kentumisesta.

Berlin asettautuu puolustamaan tiettyä vapauden vä-
himmäismäärää säädylisen ihmiselämän ehtona.¹¹ Hän
pyrkii esityksellään säädylisestä minimistä ja universaa-
lista moraalihorisontista tekemään eroa arvopluralismin
ja relativismin eri muotojen välille. Berlin välttää näh-
däkseni esityksellään kulttuuri relativismin, joskin hänen
argumenttinsa jäävät kohtuullisen heikoiksi ja ovat on-
gelmallisia suhteessa hänen metodologiseen taustakehyk-
seensä. Berlin lähentelee tutkimusmetodologiansa var-

haisia pragmatisteja. Hänelle olemisen arkikokemuksen
tutkiminen on ensisijaista, ja teoriat on perustettava käy-
täntöön. Berlin puolustaa arvopluralismia monististen ar-
voteorioiden sijaan ennen kaikkea siksi, että arkikokemus
näyttäisi olevan pluralistista. Hän myös perustaa näke-
myksensä universaalista moraalihorisontista ja säädylisen
ihmiselämän minimistä empiiriselle todistusaineistolle.
Tämä todistusaineisto on kuitenkin ongelmallinen. Ei
ole lainkaan varmaa, että universaali moraalihorisontti
on empiirisesti tarkasteltuna siinä määrin yhdenmu-
kainen kuin Berlin sen esittää olevan. Joidenkin katego-
rioiden sisältö näyttää vaihtelevan merkittävästikin eri
kulttuurien välillä. Myös säädylisen ihmiselämän ehdot
jäävät hämäräksi teesiksi jostain, jota on vaikea määrittää
selkeästi empiirisesti.

Filosofiset argumentit, joita Berlin esittää arvoplu-
ralismin puolesta, eivät ole kovinkaan systemaattisia.
Berlinin tulkinnan vaikeutta lisää se, että hän ei ole aina
täsmällinen viittauksissaan. Paikoittain hänen kirjoituk-
sistaan on löydettävissä jopa vastakkaisia kantoja. Hän
ei myöskään esitä laajempaa analyysia pluralismin to-
denmukaisuuden puolustamisesta. Berlin myöntääkin
lopulta, että monististen arvoteorioiden totuus tai epä-
totuus ei ole täysin todettavissa. Tästä huolimatta hän
puolustaa arvopluralismia todellisimpana ja inhimilli-
simpänä kuvana ihmisen eettisestä olemisesta.¹¹

Nähdäkseni Berlin onnistuu huomattavasti paremmin
monistisille arvoteorioille perustuvien järjestelmien kri-
tiikissä kuin oman positiivisen poliittisen ohjelman esit-
tämisessä. Tämä johtuu osittain siitä, ettei Berlin voi ar-
vopluralismin rajoissa sitoutua absoluuttisiin ohjelmiin.
Arvopluralismi voidaankin nähdä tietystä näkökulmasta
positiivisia ohjelmia rajoittavana kehyksenä.

Monismi, arvopluralismi ja politiikka

Berlin kritisoi totalitaristisia järjestelmiä siitä, että niissä
päämäärä pyhittää siihen pääsemisen keinot. Tällaiseksi
Berlin näkee esimerkiksi marxilaisen ja hegeliläisen nä-
kemyksen ihmisestä historian muutoksen välineenä.
Monistisissa arvoteorioissa esiintyy ajatus ihmiskunnan
positiivisista päämääristä, mikä johtaa helposti siihen,
että yksilö on mahdollista ”oikeutetusti” alistaa historian
muutosvoimien välineeksi ja häneltä voidaan riistää
yksilöllisyys. Samalla häneltä riistetään mahdollisuus
pyrkä itse asettamiinsa yksilöllisiin elämänpäämääriin
tai edes asettaa niitä. Aihetta käsitellessään Berlin viittaa
Rousseaun esitykseen yleistahdosta. Berlinin mukaan
Rousseau esittää *Yhteiskuntasopimuksessa*, että ihminen
voidaan pakottaa vapaaksi.¹² Tällaisen argumentaation
Berlin näkee vaarallisena, koska positiivisen kasvatuksen
idea voidaan käyttää oikeuttamaan politiikkaa, jolla on
sortavia vaikutuksia yksilön oikeuksiin. Berlin asettuikin
kannattamaan sellaista individualistista ihmiskuvaa, jossa
torjutaan näkemys yhdestä yhteisestä päämäärästä. Yksi-
löiden alistaminen lopullisten yhteisten rakenteellisten
päämäärien välineeksi tarkoittaa samalla todellisten yksi-

löllisten päämäärien väheksymistä. Sovellettaessa utooppisia teorioita käytäntöön yritetään murtaa seinä hakkaamalla päätä sitä vasten, vaikka järki sanoo seinän olevan rikkoutumaton.

Ensimmäisen systemaattisen hyökkäyksensä arvojen monistiselle käsitykselle perustuvia poliittisia järjestelmiä vastaan Berlin teki vuonna 1950 julkaistussa esseessä *Political Ideas in the Twentieth Century*, jossa hän on osittain samoilla linjoilla kuin F. A. Hayek esseessään *The Road to Serfdom* (1944), Karl Popper teoksessaan *The Open Society and its Enemies* (1945) ja J. L. Talmon teoksessaan *Origins of Totalitarian Democracy* (1952). Berlin argumentoi, että totalitarististen järjestelmien ongelmana on päämäärälähtökohtainen dogmaattinen politiikka. Hänen argumenttinsa mukailee Hayekin esitystä siinä, että länsimaisetkaan järjestelmät eivät ole turvassa totalitarismin eri muodoilta.¹³

Berlinin mukaan 1900-luvun poliittisille suuntauksille on ollut yhteistä se, että osa ongelmista on haudattu ja osa kysymyksistä syrjäytetty. Ongelmien sivuuttaminen on yhteydessä eri yhteiskuntajärjestelmien absoluuttisiin oikeutuspyrkimyksiin. Ainoastaan järjestelmän kehysten rajoissa asetetut kysymykset nähdään ongelmina, joihin etsitään ratkaisuja. Poliittisille järjestelmille on ominaista, että metatason kysymykset, jotka käsittelevät kriittisesti järjestelmän oikeutusta, torjutaan ja tukahdutetaan.¹⁴

Hän esittää, että päämäärien moninaisuus ja niistä kiistely on merkityksellisen poliittisen teorian elinehto. Yhteiskunnassa, jossa hyväksytään vain yksi tavoite, keskustellaan ainoastaan tuon päämäärän saavuttamisen keinoista, teknisistä kysymyksistä, menetelmistä, jotka voidaan ratkaista tieteen keinoin. Vihamielisyys päämääriä koskevia kysymyksiä kohtaan saa äärimmäiset muotonsa fasisistisissa ja kommunistisissa järjestelmissä, mutta se saa lievempiä muotoja myös Länsi-Euroopassa.¹⁵

Vapaus, kuuluminen ja politiikka

Yksilönvapaus on keskeisessä osassa Berlinin liberalismissa. Berlin ei teksteissään viittaakaan eksplisiittisesti minkään muun arvon kuin yksilönvapauden ensisijaisuuteen.¹⁶

Tulkitsen Berlinin ajattelua niin, että hänelle negatiivinen vapaus on tietyssä määrin ensisijainen suhteessa muihin arvoihin. Nähdäkseni vapauden ensisijaisuuden kannattaminen ei kuitenkaan tee Berlinistä libertaristia, negatiivisen vapauden absoluuttista kannattajaa. Berlinin ajatuksia vapaudesta voidaan selkiyttää ottamalla huomioon hänen näkemyksensä yhteisöön kuulumisesta, tunnustuksesta ja autonomiasta, joita hän tarkastelee juutalaisuutta käsittelevissä esseissään. Tätä näkökulmaa on ensimmäisen kerran systemaattisemmin tarkastellut Claude Galipeau teoksessaan *Isaiah Berlin's Liberalism* (1994). Galipeau argumentoi, että Berlinin ajattelussa on havaittavissa liberalismiin lisäksi kommunitaristinen elementti.¹⁷

Juutalaiseen perheeseen syntynyt Berlin näki läheltä juutalaisyhteisöissä esiintyvän kuulumisen tarpeen. Hän

koki syntyperänsä kautta myös sen, että yhteiskunnan eivät ole täysin integroituneita. Jokaisessa yhteiskunnassa on yksilöitä, jotka haluavat elää vastavirrassa. Tämän vuoksi Berlin korosti negatiivisen vapauden merkitystä jokaisessa yhteiskunnassa. Ilman tiettyä negatiivisen vapauden minimiä erilaisten vähemmistöjen elämä tuikahtuu. Tästä huolimatta Berlin korostaa myös ryhmään, yhteisöihin ja yhteiskuntaan kuulumista. Vaikka hän taipuukin puolustamaan individualistista ihmiskuvaa, puhuu hän yhteisöön kuulumisesta ja tunnustuksesta ajoittain samaan tapaan kuin yksilönvapaudesta. Vapauden ensisijaisuus ei olekaan Berlinin ajattelussa absoluuttisesti vaan rajoittuneesti universaali. Berlin osoittaa teksteissään uskottavasti, että jokaisessa yhteiskunnassa on myös muita arvoja kuin vapaus, jotka paikoittain saavat etusijan sen jälkeen, kun vapauden tietty minimi on toteutunut.¹⁸ Olen samaa mieltä Galipeau'n kanssa siitä, että Berlin taipuu liberalismiin tulkinnessaan egalitaarisen liberalismiin suuntaan.

William Galston argumentoi, että Berlinin muotoilema arvopluralismi johtaa erityiseen ”suvaitsevaisuuden liberalismiin”. Galston näkee, että arvopluralismia ja liberalismia yhdistää ennen kaikkea se, että säädyllisen ihmisolemisen vaatimuksena on tietty määrä ekspressiivistä vapautta. Yksilö voi pluralistisessa yhteiskunnassa kuitenkin osallistua ei-liberaalien yhteisöjen sitoumuksiin sillä ehdolla, että hänellä on mahdollisuus poistua niistä. Pluralistinen yhteiskunta ei toisin sanoen torju kaikkia ei-liberaaleja arvoja. Tietyn liberaalin minimin toteutumisen jälkeen ei-liberaalit arvot voivat kontekstuaalisesti saada etusijan liberaaleihin arvoihin nähden.¹⁹

Galston asettuu analyysissään puolustamaan Berlinin hahmottelemaa minimiliberalismia. Hänen argumenttinsa ovat systemaattisempia kuin Berlinin, mutta perusajatus on sama, ihmisoikeuksien universaalien minimin puolustaminen.

Yksittäinen ja yleinen

Nähdäkseni Berlinin esseetä *Two Concepts of Liberty* voidaan lukea ainakin kahdella toisiaan tukevalla tavalla. Yhtäältä sitä voidaan tarkastella arvopluralismin filosofian puolustuspuheena, esimerkkinä siitä, että kaikkia arvoja ei voi sovittaa yhteen. Toisin sanoen se on inhimillisen todellisuuden ristiriitaisuuden puolustus. Tällaisen luentatavan rajoissa Berlin esiintyy arvopluralistina, joka vetäytyy absoluuttisista ideologioista, esittelee kontekstuaalisen politiikanteon mahdollisuuksia ja vaaroja, sekä hahmottelee kontekstiin kuuluvia tekijöitä.

Toisaalta Berlinin esitystä voidaan tulkita normatiivisesta näkökulmasta. Berlin sovelsi omia filosofisia periaatteitaan käytännössä ja toi kirjoituksissaan esiin myös poliittisia mielipiteitään. Tästä näkökulmasta Berlin esittää arvopluralismin taustan ja sen jälkeen esimerkin siitä, kuinka sitä voidaan kontekstuaalisesti soveltaa. Berlinin teksti oli kohdistettu toisen maailmansodan jälkeiseen maailmanpoliittiseen tilanteeseen. Hänen poliittinen kantansa on läntistä liberaalia järjestelmää varauk-

” Berlinin mukaan 1900-luvun poliittisille suuntauksille on ollut yhteistä se, että osa ongelmista on haudattu ja osa kysymyksistä syrjäytetty. Ongelmien sivuuttaminen on yhteydessä eri yhteiskuntajärjestelmien absoluuttisiin oikeutuspyrkimyksiin. Ainoastaan järjestelmän kehysten rajoissa asetetut kysymykset nähdään ongelmina, joihin etsitään ratkaisuja. Poliittisille järjestelmille on ominaista, että metatason kysymykset, jotka käsittelevät kriittisesti järjestelmän oikeutusta, torjutaan ja tukahdutetaan.”

sellisesti puolustava ja kommunismin järjestelmällisesti tuomitseva. Berlin perustaa poliittisen kantansa siihen, kuinka hyvin eri järjestelmät mukailevat arvopluralismin näkemyksiä arvoista tässä kontekstissa.

Berlinin tekstien performatiivisen intention²⁰, niiden normatiivisen poliittisen aktin, voidaan nähdä kulkevan kahdella tasolla, kuten hänen koko filosofiansakin, yleisellä ja yksittäisellä. Välillä on kuitenkin vaikea nähdä, millä tasolla Berlin milloinkin liikkuu. Hänen tekstiensä tavoitteet ovat moniulotteisempia kuin päältä päin näyttää. Nähdäkseni tämä onkin osasyynä siihen, että Berlinin saatetaan nähdä esimerkiksi liberalismien idean laajan oikeutuksen kannattajana.

Berlinin ajattelun sekä yleisen että kontekstuaalisen tason tavoite on palautettavissa pyrkimykseen vastustaa totalitarismia sen kaikissa muodoissa. Tämän hän asettaakin kirjoitustensa tärkeimmäksi tehtäväksi. Lisäksi yleisellä tasolla Berlinin tekstien tarkoituksella voidaan nähdä pyrkimys muotoilla koko poliittinen ajattelutapa uudelleen ja perustaa se arvopluralismin näkemykselle arvoista. Hän pyrkii tuomaan politiikantekoon maltillisuutta, joka vastaa empiiristä todellisuutta mahdollisimman hyvin. Berlin korostaa politiikanteon käytännöllistä luonnetta ja pyrkii pienentämään teorioiden painoarvoa politiikan päätösten perustana. Berlinin ajattelu onkin lopulta todellisuuden ja politiikan uudelleenjäsentämistä ja pyrkimystä löytää uusia välineitä sen ymmärtämiseen.

Teoriat eivät kuitenkaan ole täysin merkityksettömiä politiikanteon näkökulmasta. Berlinin mukaan ne voivat toimia ohjenuorina, joiden avulla tilanteita voidaan ymmärtää paremmin. Berlin kuitenkin huomauttaa, ettei politiikka ole näkymättömän koneiston tuottamia persoonattomia päätöksiä vaan yksilöiden arvostelmiin perustuvia poliittisia akteja. Hän haluaa korostaa tilannekohtaista rationaalisuutta poliittisten arvostelmien lähteenä. Suhde todellisuuteen on analyysin alku ja loppu.

Vaikkei sen avullakaan päästä ideaaliseen lopputulokseen, ottaa tilannekohtainen rationaalisuus paremmin kontekstin huomioon kuin persoonattomat yhden päämäärän ideaaliteoriat, jotka asettautuvat absoluuttisesti kaiken käytännön yläpuolelle ja joiden edessä todellisuuden on muututtava.

Lopuksi

On tärkeä huomioida liberalismien muoto, jota Berlin näyttää asettuvan tukemaan. Tietyn minimioikeuksien turvaamisen jälkeen politiikassa mikään dispositio ei ole lopullinen. Nähdäkseni Berlin on ennen kaikkea liberaalin kulttuurin puolustaja. Berlinin universaali liberalismi on minimiliberalismia, joka ei ole kytköksissä hallintomuotoon. Berlin esittää uskovansa ”säädylisen yhteiskunnan minimin rakentamiseen. Jos on mahdollista laajentaa elämää tätä pidemmälle, sitä parempi.”²¹ Tulkiten liberaalidemokraattisten yhteiskuntajärjestelmien oikeutuksen olevan Berlinillä ainoastaan historiallista. Sen sijaan tietyn liberaalin kulttuurin minimin Berlin näyttäisi pyrkivän oikeuttamaan universaalisti. Voi myös olla mahdollista, että Berlin haluaisi oikeuttaa demokraattista liberalismia laajemmaltikin, mutta näkee sen mahdottomaksi pluralistisen taustakehyksensä rajoissa.

Berlin onnistuu erottamaan arvopluralisminsa monismista siinä mielessä, että hän olettaa ainoastaan tietyn liberaalin arvojen minimin, joka on ensisijainen suhteessa muihin arvoihin. Tämän jälkeen arvot asettuvat keskenään arvojärjestykseen kontekstuaalisesti. Hän ei siis esitä mitään sellaista järjestelmää, joka soveltuisi ohjenuoraksi kaikkien arvokonfliktien ratkaisemiseen. Vapauden ensisijaisuus tarkoittaa kuitenkin, että liberaali näkemys arvopluralismista ei ole neutraali näkemys arvoista, vaan liberalismien suuntaan kallistuva normatiivinen teoria. Tästä näkökulmasta arvopluralismin ja monismin välinen ero näyttäisi olevan eräänlainen aste-ero.

Nähdäkseni Berlin muotoili arvopluralismin premissit hyvin, mutta hänen argumenttinsa liberaalien arvojen puolesta jäivät vajanaisiksi. Berlin ei anna selkeää vastausta esimerkiksi siihen, kuinka laaja negatiivisen vapauden säädöllinen minimi on. Jos minimi toteutuu, onko tämän jälkeen kaikki poliittinen toiminta liitettävissä traagisen pluralismin alaisuuteen, jossa yhtä arvoa ei järjen avulla voida oikeuttaa sen paremmin kuin toista? Jos negatiivisen vapauden minimi todetaan suppeaksi, tämä johtaa tilanteeseen, jossa vain minimin toteutuminen on riittävää ja jonka jälkeen esimerkiksi liberalismia, konservatismia ja pragmaattista *modus vivendia* ei voida asettaa arvojärjestykseen. Kysymys liberaalien arvojen minimistä ei kosketa ainoastaan Berliniä, vaan sitä voidaan pitää laajemminkin arvopluralismin ongelmana. Arvopluralismin ja liberalismien yhteyttä koskeviin kysymyksiin ei ole vielä esitetty täysin tyydyttävää ratkaisua. Mahdollista on, että vastaus mukailee arvopluralismin lojikkaa, eikä yhtä oikeaa vastausta välttämättä ole.

Viitteet

- Berlin 2003, 20.
- Berlin 2003, 20–21.
- Berlin 2002, 75–67; 2003, 24.
- Berlin 2003, 19. "No more rigorous moralist than Immanuel Kant has ever lived, but even he said, in a moment of illumination. 'Out of the crooked timber of humanity no straight thing was ever made.' To force people into the neat uniforms demanded by dogmatically believed-in schemes is almost always the road to inhumanity." Suom: "Kant on kurinalaisin koskaan elänyt moralisti, mutta jopa hän sanoi oivalluksen hetkellä: 'Ihmisyden kierosta puusta ei ole koskaan tehty mitään suoraa.' Ihmisten pakottaminen dogmaattisten suunnitelmien vaatimiin yhtenäisyyden muotteihin johtaa lähes aina epäinhimillisyyksiin." On kuitenkin huomionarvoista, että Berlin torjui Kantin muotoileman kategorisen imperatiivin monistisena näkemyksenä arvoista.
- Berlin 2003, 12.
- Berlin 1991, 70.
- Berlin 2003, 11.
- Berlin 1972, 26.
- Berlin 1972, 26–27, 1998b, 57.
- Berlin 1991, 44; 2002, 171, 173, 216; 2003, 12.
- Berlin 2002, 216.
- Berlin 2002, 179. Rousseau esittää teesinsä kuvaillaan ylintä valtiovaltaa: "Jottei siis yhteiskuntasopimus jäisi vain tyhjäksi sananparreksi, täytyy siihen hiljaisesti sisältyä sen sitoumuksen, joka yksinään voi antaa voimaa muille, nimittäin sen sitoumuksen, että jos ken kieltäytyy tottelemasta yleistähtoa, koko yhdyskunta saa hänet siihen pakottaa: mikä taas merkitsee vain sitä, että hänet pakotetaan olemaan vapaa. (Rousseau 1997, 57. suom. J.V. Lehtonen).
- Berlin 2002, 90–91. Hayekin ja Berlinin esittämien argumenttien samankaltaisuudesta huolimatta Berlin ei eksplisiittisesti viittaa Hayekin analyysiin.
- Berlin 2002, 86.
- Berlin 2002, 90–91.
- Berlin 2002, 171.
- Galipeau 1994, 152.
- Berlin 2002, 171; 2003, 17.
- Galston 2002, 20, 54, 62–66.
- Performatiivinen intentio viittaa tässä kohtaa poliittisten tekstien tulkinnan tapaan, jota Quentin Skinner on muotoillut J. L. Austinin puheaktiteorian pohjalta. Ks. Tully and Skinner 1988, 74–76.
- Berlin 1991, 47. "I Believe in working for a minimally decent society. If we can go beyond this to a wider life, so much the better."

Kirjallisuus

- Berlin, Isaiah & Jahanbegloo, Ramin, *Conversations with Isaiah Berlin*. Macmillan Publishing company, New York 1991.
- Berlin, Isaiah, Does Political Theory Still Exist?. Teoksessa *Philosophy, Politics and Society*. Ed. Laslett, Peter and Runciman, W. G.. Basil Blackwell, Oxford 1972.
- Berlin, Isaiah, My Intellectual Path. *New York Review of Books*, Vol XLV, Number 8 (1998). New York Review of Books, New York 1998.
- Berlin, Isaiah, *Liberty*. Ed. Henry Hardy. Oxford University Press, Oxford 2002.
- Berlin, Isaiah, *The Crooked Timber of Humanity – Chapters in the History of Ideas*. Ed. Henry Hardy. Pimlico, London 2003.
- Crowder, George, *Liberalism and Value Pluralism*. Continuum, London 2002.
- Crowder, George, *Isaiah Berlin – Liberty and Pluralism*. Polity Press, Bodmin, Cornwall 2004.
- Galipeau, Claude, *Isaiah Berlin's Liberalism*. Oxford University Press, Oxford 1994.
- Galston, William A., *Value Pluralism and Liberal Political Theory*. American Political Science Review. Vol. 93, No. 4. (1999) 769–778. American Political Science Association, Washington DC 1999.
- Galston, William A., *Liberal Pluralism: The Implications of Value Pluralism for Political Theory and Practice*. Cambridge University Press, Cambridge 2002.
- Galston, William A., *The Practice of Liberal Pluralism*. Cambridge University Press, Cambridge 2005.
- Gray, John, *Isaiah Berlin*. Princeton University Press, Princeton 1996.
- Hayek, F. A., *Road to Serfdom*. University of Chicago Press, Chicago 1944.
- Kekeles, John, *Morality of pluralism*. Princeton University Press, Princeton, N.J. 1993.
- Kekeles, John, *Against Liberalism*. Cornell University Press, Ithaca, N.Y. 1997.
- Lamprecht, Sterling P., *The Need for a Pluralistic Emphasis in Ethics*. *Journal of Philosophy, Psychology and Scientific Methods* 17 (1920), 561–72. Saatavilla tietokannasta JSTOR.
- Lamprecht, Sterling P., *Some Political Implications of Ethical Pluralism*, *Journal of Philosophy* 18 (1921), 225–44. Saatavilla tietokannasta JSTOR.
- Popper, Karl R., *Open Society and its Enemies* (1945). Routledge & Kegan Paul, London 1952.
- Riley, Jonathan, *Crooked Timber and Liberal Culture*. Teoksessa *Pluralism – The Philosophy and Politics of Diversity*. Eds. Maria Baghramian & Attracta Ingram. Routledge, London 2000.
- Rousseau, Jean-Jacques, *Yhteiskuntasopimuksesta* (Du contrat social ou principes du droit politique, 1762). Suom. J. V. Lehtonen. Karisto, Hämeenlinna 1997.
- Talmot, J. L., *The Origins of Totalitarian Democracy*. Secker & Warburg, London 1952.
- Tully, James & Skinner, Quentin, *Motives, intentions and interpretation of texts*. Teoksessa *Meaning & Context – Quentin Skinner and his Critics*. Ed. Tully, James. s. 68–78. Princeton University Press, Princeton 1988.